

PROCESUL POLITIC DE PRESĂ INTENTAT LUI FRANCISC HOSSU-LONGIN PENTRU PUBLICAREA ARTICOLULUI „MEA CULPA” (DECEMBRIE 1909)

Marcel Morar

Declanșarea de procese politice împotriva unor personalități cu o vie și cunoscută activitate pe terenul mișcării naționale se numără printre cele mai drastice măsuri luate de autoritățile maghiare. Printre personalitățile care s-au „bucurat” din plin de atenția justiției maghiare îl regăsim pe cunoscutul avocat și om politic Francisc Hossu-Longin. Suita de procese care i s-au intentat de-a lungul vieții, începând cu cel de pe vremea când era colaborator al revistei „Gura satului”, care i-a adus o condamnare la o lună de închisoare, ispășită la Vác, continuată de procesul politic intentat încă din toamna anului 1876, datorită activității de sprijinire a războiului de independență a României, a culminat prin cercetarea și procesul politic din anul 1909.

Pretextul pentru declanșarea acțiunii judiciare împotriva lui Francisc Hossu-Longin l-a constituit publicarea articolului „Mea culpa” în „Gazeta Transilvaniei” numărul 286 din 30 decembrie 1908. Articolul reprezenta, în fond, un rechizitoriu la adresa intelectualității românești care, în opinia autorului, nu mai acorda atenția necesară țărănimii, claselor de jos în ansamblu. Francisc Hossu-Longin nu era singurul care constata existența acestei stări de spirit. După 1907, Octavian Goga și colegii săi s-au plasat în fruntea mișcării de „întoarcere la popor” din cadrul Partidului Național¹. Aceștia și-au exprimat ideile în publicațiile „Luceafărul” și „Țara Noastră” printr-o serie de articole tăioase în care îi îndemneau pe fruntașii Partidului Național să-și îndrepte atenția spre țărănime, căci aceasta era clasa din care se trăgeau toate celelalte clase ale societății românești din Transilvania².

Francisc Hossu-Longin își exprima îngrijorarea și nemulțumirea că zilnic, în paginile ziarelor, găsea prea multe articole care deplângeau starea „destrăbălată și nenorocită” în care ajunsese poporul român în toate domeniile vieții publice³. Toate acele „jăluiri și tânguiri” nu făceau decât să dovedească că, în timp ce poporul nu avea decât de suferit în urma marilor greșeli politice făcute de fruntașii români, cei care erau cu adevărat vinovați se mărgineau la a-și face publice părerile de rău asupra situației existente.

Lucrurile nu se opreau aici. O mare parte a intelectualității românești se ferea să-și recunoască vina și să prevadă urmările ce în mod sigur vor decurge „din greșelile și păcatele noastre proprii”⁴. Era foarte clar, în opinia autorului, că intelectualii români, conducătorii luptei pe terenul emancipării naționale, „nu vreau să lupte așa, precum recer atacurile, ce zilnic întâmpinăm, ci sub diverse pretexte, se subtrag pe rând și astfel luptele noastre n-au să fie decât pierdute și azi și mâine”⁵.

Una dintre dureroasele consecințe ale atitudinii fruntașilor români, criticată de autorul articolului, era îndepărtarea poporului de conducătorii săi, de cei pe care „i-a crezut că îi vor fi frați nu numai pe la serbări și diverse conveniri, ci adevărații lui apărători în nenumăratele năcazuri zilnice”⁶. Cei chemați să-i sprijine pe țărani expuși persecuțiilor de tot felul, preoții, învățătorii, notarii, avocații, nu numai că nu interveneau împotriva acțiunilor autorităților, dar evitau chiar să-i sfătuiască, „ca nu cumva să-și pericliteze ale lor interese”⁷. Această situație nu putea fi decât în favoarea celor care, bucurându-se de „slăbiciunile și păcatele noastre”, se vor grăbi să le exploateze „în favorul lor și spre nimicirea noastră sigură”⁸.

Concluzia lui Francisc Hossu-Longin din finalul articolului incriminat de justiția maghiară, se dorea un îndemn clar în sensul modificării atitudinii elitei, în mare parte orășenească și puțin numeroasă, față de clasele de jos: „C-un cuvânt: mai multe fapte decât fraze sforăitoare, mai multă demnitate și bărbăție, decât tertipuri și alergări după prietinia sau mila dușmanului, mai multă muncă și jertfă, decât umilire și cerșire după protecții, mai multă strădanie de a câștiga cât mai estinse cunoștințe și experiențe, decât a face pe învățatul și pe politicianul neîntrecut, mai bine a recunoaște sincer adevărata stare a lucrului oricum ar fi, decât a îmbăta lumea cu apă rece, afectând pe *bine situatul* – mai bine a duce o luptă pe față

¹ Keith Hitchins, Afirmarea națiunii: Mișcarea națională românească din Transilvania, 1860-1914, București, 2000, p. 158.

² Ibidem, p. 159.

³ Francisc Hossu-Longin, Mea culpa în „Gazeta Transilvaniei” nr.286 din 30 decembrie 1908, p. 1.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

și rezolută, decât o luptă numai la aparență!⁹. Cel care nu corespundea acestor cerințe, dar totuși se considera îndreptățit să conducă „destinele fraților săi”, Francisc Hossu-Longin îl caracteriza drept „plagă și nenorocire pe capul unui neam bătut de soartă și dat pradă dușmanilor săi seculari”¹⁰.

Curajul, adevărul și mai ales sinceritatea erau calitățile care ar trebui să anime pe toți fruntașii luptei naționale, pentru ca lupta lor comună să-și poată urma cursul dorit. Dar, pentru ca această luptă să poată avea sorti de izbândă, trebuiau recunoscute greșelile trecutului. În acest sens, mesajul lui Francisc Hossu-Longin din finalul articolului era limpede: „... să punem mâna cu toții pe inimă și să repetăm mereu cu sinceritate: mea culpa!”¹¹.

Critica lui Francisc Hossu-Longin la adresa „intelighenței” românești, care prin atitudinea ei provocase și perpetua sciziunea dintre elită și popor, se pare că a rămas necomentată, cel puțin în mod public, în presă, de partea română. Justiția maghiară nu rămâne însă la fel de „insensibilă” la ideile autorului articolului și, prin decizia luată la 26 aprilie 1909, cu numărul 3178/909¹², tribunalul regesc din Târgu-Mureș ordona cercetarea lui Francisc Hossu-Longin sub acuzația de „delict de agitație pe calea presei”. Unul dintre primele ziare care anunță acțiunea pomită de procuratură împotriva lui Francisc Hossu-Longin este „Libertatea” din Orăștie din 2/15 mai 1909. În coloanele ziarului este redată și surprinderea normală față de ineditul situației: „Aceste păcate ale noastre proprii, le zbiciuie dl.avocat Hossu-Longin în articolul d-sale, și lucru minunat, în loc să-l iee de cap Românii, căror atătora li se potrivește icoana ce o zugrăvește și o înfierează, s-a supărat procurorul! Că el a zis așa: Scriitorul articolului acestuia e primejdios. El ceartă intelighința neamului seu că de ce e prea lasă-mă să te las și prin asta o asmuță asupra Maghiarilor – așadar iacă-l că atătă contra Maghiarilor! Pe el!”¹³.

Împotriva acțiunii ordonate de tribunalul din Târgu-Mureș, Francisc Hossu-Longin depune un recurs și publică în „Gazeta Transilvaniei”, numărul 100 din 9/22 mai 1909, motivele care stăteau la baza acestuia. În primul rând, articolul „Mea culpa” nu întrunea criteriile specifice delictului de agitație în presă, deoarece ideile formulate erau exclusiv politice. Bogata lui experiență ca avocat îl făcea însă să constate că, în procesele de agitație „verdictele și sentințele au rămas întotdeauna neschimbate”¹⁴. În expunerea sa de motive, Francisc Hossu-Longin ajunge să facă o analiză a întregului aparat de justiție și a legii pentru organizarea procuraturii. Invocă și părerea juriștilor maghiari în această problemă, a lui Varga Ferencz în special, adjunct al procurorului coroanei, publicată în revista de specialitate „A jóg”. Varga Ferencz condamnă, într-un articol din revista menționată, raportul de dependență al procurorilor față de ministrul justiției, raport în urma căruia, primii sunt folosiți în scopuri politice și de intimidare de către guvern. În ceea ce-i privește pe judecători, Francisc Hossu-Longin menționează părerea lui Herczeg Ferencz, om politic și considerat o adevărată personalitate în opinia publică maghiară „de convingeri mai bune”: „Ori ce s-ar zice și judecătorii fac politică, când judecă asupra unui delict politic”¹⁵.

Acestea erau condițiile în care justiția maghiară își exercita autoritatea și se explică de ce acuzațiile potrivit cărora autorul articolului „Mea culpa” ar fi îndemnat la ură împotriva *naționalității*, conform paragrafului 172, aliniat 2 din Codul penal, sau a *maghiarimii alcătuitoare de stat* erau lipsite de o bază reală. Pentru a compensa, cel puțin în parte, lipsurile actului de acuzare, unele expresii din conținutul articolului au fost traduse greșit în limba maghiară. Chiar și titlul „Mea culpa” („Vina mea”) a fost tradus în limba maghiară „Păcatul meu” („Az én bűnöm”)¹⁶.

Acuzațiile la adresa lui Francisc Hossu-Longin erau o dovadă în plus a falsului constituționalism maghiar. Faptul că autorul articolului criticase acea parte a inteligenței române pentru delăsare și greșeli politice, cu alte cuvinte, își exprimase propriile convingeri asupra unei situații, cu referiri stricte la națiunea română și fără nici o atingere a celei maghiare, constituia, în opinia justiției maghiare, unul dintre principalele capete de acuzare. Expresii obișnuite, ca „de veacuri”, „inamici ai românilor” erau scoase din context și interpretate în sens politic. În logica acuzatorului, românilor le era interzis să constate că au dușmani de orice fel, dar odată constatarea făcută, cel ce folosea expresia „inamicii românilor” se referea

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem, p. 2.

¹¹ Ibidem.

¹² „Gazeta Transilvaniei”, nr.100 din 9/22 mai 1909, p. 1.

¹³ „Libertatea”, 2/15 mai 1909, nr.20, p. 2.

¹⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr.100 din 9/22 mai 1909, p. 1.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

indiscutabil la naționalitatea maghiară. Îndemnul la demnitate și bărbăție, la acumulări de cunoștințe și experiențe cât mai extinse care trebuiau folosite în interesul poporului era interpretat ca un gest agitatoric ce trebuia pedepsit, în timp ce eforturile maghiarilor de ridicare doar a propriului lor popor erau considerate adevărate fapte patriotice.

Motivele aduse de Francisc Hossu-Longin în susținerea recursului său nu au fost luate în considerare, recursul fiind respins iar cercetarea continuată personal de judecătorul de instrucție. Drept urmare, lui Francisc Hossu-Longin i s-a înmănat oficial actul de acuzare. Uzând de toate mijloacele pe care legea i le punea la îndemână, cunoscutul avocat își va prezenta și publica „excepțiunile” (obiecțiile de drept) pe baza cărora nega orice legătură între articolul „Mea culpa” și delictul de agitație în presă.

Actul de acuzare, invocând prevederile paragrafului 172, aliniat 2 din Codul penal, cita și frazele din articol vizate direct de procuror ca provocatoare de agitație și motiva acțiunea intentată împotriva lui Francisc Hossu-Longin: „Prin publicarea și răspândirea citatelor de mai sus, autorul a agitat la ură pe cetățenii de limbă română contra maghiarimei”¹⁷. „Deși articolul incriminat – menționa procurorul – nu numește pe dușmanii *valahimei*, dar din cuprinsul lui se vede limpede, că sub denumirea de *dușmani ai valahilor* nu se înțelege decât maghiarii, adică *maghiarimea*, care se opune năzuințelor iredentiste *valahe*”.

Argumentele prezentate de Francisc Hossu-Longin în favoarea sa demonstau că esența întregului articol nu era decât un ecou al vederilor și opiniilor politice care apăreau sub diverse forme și în diferite publicații, atât de limbă română cât și maghiară. Francisc Hossu-Longin face referiri la articole din presa maghiară, a căror conținut făcea dovada faptului că nu numai „valahii iredențiști”, ci și „maghiarimea” procurorilor era preocupată de aspecte politice similare celor din cuprinsul articolului „Mea culpa”. Însă nici împotriva ziarelor „Az Ujság”, „Budapesti Hirlap” sau „Pesti Napló” și nici a ziaristilor acestora justiția maghiară nu lua nici o măsură. Presa română era însă mereu în vizorul procurorilor maghiari, iar ziaristii români, caracterizați ca „iredențiști români”, erau chemați periodic în fața instanței. Atâta timp însă, cât starea politică se menținea neschimbată, românii vor fi într-o permanentă luptă cu cei care loveau în interesele lor. Singurii care nu se angajau în acest conflict deschis cu puterea, erau cei care, în ciuda originii lor române de necontestat „prin anumite cercuri și prin anumiți factori politici sunt prezentați și considerați de *buni patrioți maghiari*”¹⁸.

Dacă îndrăzneala de a-ți mărturisi public convingerile politice era incompatibilă cu respectivul statut, Francisc Hossu-Longin refuza să facă parte din aceeași categorie de „patrioți”. Iar dacă justiția maghiară considera că această atitudine nu trebuia lăsată nepedepsită, orice condamnare era acceptată de Francisc Hossu-Longin „ca o răsplată strălucită a nepretențioasei mele personalități”¹⁹.

Justiția maghiară își va urma însă nestingherită cursul și la 9 decembrie 1909, Francisc Hossu-Longin compărea în fața tribunalului din Târgu-Mureș, acuzat de agitație împotriva naționalității maghiare²⁰. Procesul stârnea un interes deosebit, atât prin faptul că persoana acuzată era un avocat recunoscut și acuzațiile care îi erau aduse nu se regăseau în articolul incriminat, cât și prin acela că președintele numit să conducă dezbaterile procesului nu era altul decât contele Lázár Miklós. Acesta devenise „celebru” cu ocazia procesului intentat lui T.L. Albini, acuzat că ar fi delapidat banii colectați pentru ridicarea unui monument în memoria lui Avram Iancu. În calitate de procuror la tribunalul din Alba Iulia, Lázár Miklós insultase memoria eroului național numindu-l „căpitan de bandiți”. Acum, același conte Lázár Miklós era în măsură să-și exprime judecata asupra unei personalități marcante a vieții publice românești.

Curtea s-a întrunit la orele 9 dimineața, având următoarea componență: Președinte, contele Lázár Miklós, judecători, Vári și Bella, procuror, Tarr și interpret, dr. Vancea. Francisc Hossu-Longin, care se prezentase fără avocat, declara că nu uzează de dreptul legal de a recuza pe unul sau mai mulți jurați, astfel că procedura de alegere a acestora a decurs rapid. Toți cei 12 jurați aleși făceau parte din clasa micilor burghezi secui. După ce aceștia au depus jurământul obișnuit, președintele a dat citire actului de acuzare, iar procurorul a insistat ca articolul din presă pe baza căruia se formulase respectivul act să fie citit, cu sublinierea frazelor incriminate. Deoarece articolul era semnat *Cassiu*, la întrebarea președintelui, Francisc Hossu-Longin declară, cu bărbăție și demnitate, că își asumă întreaga responsabilitate pentru

¹⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr.175 din 14/27 august 1909, p. 1.

¹⁸ Ibidem, p. 2.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ „Tribuna”, nr.264 din 4/17 decembrie 1909, p. 2.

conținutul acelui articol, în calitate de autor. Contele Lázár Miklós își începe interogatoriul, încercând să afle dacă, deși nemărturisită, intenția acuzatului a fost să considere responsabilă maghiarimea de suferințele poporului român, singura naționalitate menționată în articol. La respectiva întrebare, Francisc Hossu-Longin răspunde cu siguranța legistului de forță: „Legea penală nu urmărește intențiunea, ci fapta. Cu toate acestea țin a declara că intențiune mi-a fost enunțarea adevărului”²¹. La o nouă întrebare a președintelui care insistă să afle cine sunt considerați în articol dușmanii poporului român, Francisc Hossu-Longin răspunde cu voce răspicată „toți dușmanii libertății!”. Deranjat de siguranța acuzatului, președintele încearcă să schimbe încadrarea juridică a acuzațiilor, încălcând normele procedurale. Referindu-se la recursul și obiecțiile de drept prezentate și publicate de Francisc Hossu-Longin, contele Lázár Miklós lansa următoarea acuzație: „D-ta în recursurile și excepțiile d-tale ai aplicat ofensă corpului judecătoresc maghiar și procuraturei maghiare și i-ai făcut pe ei responsabili pentru afirmativele suferințe ale poporului valah”²². Francisc Hossu-Longin a refuzat să răspundă, evitând inteligent schimbarea și totodată înăsprirea acuzațiilor aduse. Atâta timp cât procurorul administra (chiar și aceasta gratuit) cuvântului dușman înțelesul de ungur, acuzația împotriva lui Francisc Hossu-Longin era de agitație împotriva naționalității. Prin provocarea sa, președintele încercase să transforme acuzația în *ultraj autorităților ungurești* considerând cuvântul *dușman* ca făcând directă referire la acestea.

Ședința a fost apoi suspendată pentru o scurtă pauză, iar la reluarea ei, procurorul Tarr a motivat punctul de vedere al acuzatorului într-o expunere lungă de aproape o oră. Recunoscând că legea ungară pedepsește delictul de agitație fără a-l defini, procurorul consideră că acuzația poate fi făcută în funcție de situație, de cine și ce cuvinte rostește, al căror înțeles pot trezi sentimente de ură. A urmat apoi lansarea într-o perorație cu caracter istoric asupra originii și vechimii românilor, folosind binecunoscuta teză a istoriografiei maghiare: „... la ocuparea țării prin unguri, românii aici n-au existat, ci românimea s-a strecurat încetul cu încetul din Balcani peste munți în secolul al XIII-lea și al XIV-lea în această țară unde populațiunea maghiară se rărise în urma războaielor necurmte”²³.

De atunci și până la 1790, afirma procurorul Tarr, poporul român nu a avut nici conștiință de drept, nici națională. „Mișcarea naționalistă începută prin *Supplex Libellus Valachorum* a fost apoi desăvârșită deodată cu renașterea națională a națiunii maghiare în secolul al XIX-lea supt impulsul ideilor lui Széchenyi și Kossuth, cari unite cu spiritul timpului au infiltrat și în tinerețea română ideile de libertate, egalitate și frățietate. Aceste idei însă românii n-au voit să le primească ca frați intelectuali a ungarilor, ci le-au pretins pentru sine ca rasă”²⁴, aflăm în continuare din discursul procurorului.

Toți cei care afirmau că „poporul are o soartă de nesuferit” se făceau vinovați de agitație împotriva naționalității maghiare, la fel ca și cei care învinuiau inteligența română că nu-și face datoria față de propriul popor. Datoria acesteia era de a veni în ajutorul țaranului român prigonit. Cine erau cei care îl prigoneau? „Că cine îl prigonește nu se spune, dar noi iar o putem ști ... Sânt ungurii, după articol”, suna una dintre concluziile procurorului.

Istoria, așa cum era cunoscută de către acuzator, dovedea „că numai exclusiv cultura maghiară este izvorul culturii românești”²⁵. Mai mult decât atât, „țaranul român din Ungaria are o soartă de invidiat, ... ungurii tolerează ca trei milioane de români din Ungaria să-și scoată 49 de ziare ... ungurii permit ca românii să-și susțină din propriile lor forțe 2285 școli populare. Ungurii au permis ca bisericile române să aibă autonomie confesională, ... ungurimea a acordat sute de mii congruă și ajutor de stat preoților și învățătorilor valahi”²⁶.

Nici un cuvânt despre interminabilele tracasări, procese de presă, amenzi și condamnări care au marcat frecvent presa românească transilvăneană. În Transilvania propriu-zisă, spre deosebire de Ungaria, exista un regim de presă diferit, mult mai defavorabil și unde răspundeau solidar autorul, redactorul și editorul. Încă din 1885 guvernul ungar a abordat problema unui supliment – congrua dotatio – adus regulat veniturilor preoților săraci. Cel care avea dreptul să hotărască cine dintre preoți urma să primească suplimentul la venit era guvernul, acesta având astfel posibilitatea de a exercita presiuni politice

²¹ Ibidem, p. 3.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, p. 4.

²⁶ Ibidem.

de tot felul. Autoritățile puteau retrage oricând plățile pentru cei suspectați de activități „antipatriotice”, pe de o parte, iar pe de altă parte, guvernul era dispus să furnizeze sume tot mai mari de bani, ca mijloc de îndepărtare a preoților de mișcarea națională.

Începând cu 1879 au fost introduse legi menite să facă școlile românești mult mai receptive la politica guvernului, să promoveze asimilarea românilor, mai ales a generației tinere. Din 1883 limba și literatura ungară deveneau materii obligatorii în școlile secundare, iar învățătorii trebuiau să-și dovedească cunoștințele temeinice de limba maghiară înainte de obținerea certificatului de stat de competență. Legile școlare de după 1890 au făcut dovada atitudinii guvernului de restrângere a autonomiei culturale și bisericești românești, culminând cu legea XXVII din 1907 („Lex Apponyi”).

Bazându-se pe propriile realități, concluzia procurorului Tarr nu putea fi decât una singură: „Este deci un neadevăr, că poporul român ar fi apăsător în Ungaria. Poporul român din Ungaria e mulțumit și fericit ... Iată deci că intenția articolului nu era adevărul, ci era trezirea urei în poporul român împotriva maghiarimei ... Iată pentru ce, cu conștiință liniștită le cer juraților să dea un verdict afirmativ osândind pe acuzat”²⁷.

Momentul în care președintele a dat cuvântul acuzatului pentru a se apăra, reprezintă punctul culminant al întregului proces. Cu o voce clară și răspăcată, Francisc Hossu-Longin a făcut doar următorul anunț: „Onorat tribunal! În conștiința nevinovăției mele și din principiu nu iau cuvântul pentru apărare”²⁸. Prin refuzul său de a se apăra, Francisc Hossu-Longin făcea cea mai bună dovadă a faptului că într-un proces politic era zadarnică orice exprimare a unui punct de vedere de drept.

Procedura odată încheiată, jurații s-au retras și au revenit după doar cinci minute de deliberare. Verdictul lor era afirmativ, Francisc Hossu-Longin era vinovat de agitație în presă împotriva naționalității maghiare. După revenirea judecătorilor, rețrași să hotărască pedeapsa, președintele tribunalului a făcut publică sentința. Francisc Hossu-Longin era condamnat la un an temniță de stat și 1000 coroane amendă.

Pe lângă ziarele „Tribuna” și „Liberatea”, și alte organe de presă vor prelua și publica informații legate de procesul intentat lui Francisc Hossu-Longin. Este cazul cotidianului „Lupta”, ziarul deputaților români, care a apărut la Budapesta între ianuarie 1907 și decembrie 1910. În numărul 212 din decembrie 1909 se puteau citi următoarele referiri la sentința justiției maghiare: „Din punctul de vedere al celui mai turbat șovinism maghiar, sentința aceasta este mai nimerită și mai dreaptă decât multe altele. De astădată cel puțin a fost lovit nu un inofensiv redactor responsabil, ci unul dintre fruntașii cei mai distinși ai neamului nostru”²⁹. Ecourile procesului, care a depășit granițele Transilvaniei, se regăsesc și în presa maghiară. În revista „Huszadik század”, cunoscutul sociolog Oszkár Jászi semnează articolul „Ungaria, naționalitățile noastre și străinătatea”, în care critică „politica coruptă și falimentară a reacțiunii feudale maghiare ce o preconizează în Ungaria toate regimurile împotriva naționalităților”³⁰. Prezentându-și opiniile sale moderate și democratice cu privire la problema naționalităților, Oszkár Jászi scria: „Îngenuncherea volnică a periferiei naționalităților stingherește și tulpina maghiară a acestei țări în libertatea și bunăstarea ei materială. Este timpul suprem ca acest adevăr fundamental să nu fie recunoscut numai de străinătate, ci să fie pătruns și de democrația maghiară. Pentru că fără recunoașterea acestui adevăr Ungaria nu poate deveni nici stat de drept, nici stat național.

În fața acestor adevăruri politica oficială se obrăznicește și minte mai departe. E un calomniator mizerabil acela care vorbește de persecuție națională aici în acest ostrov al libertăților. În Ungaria libertatea convingerii și a gândirii e deplină”³¹. Printre exemplele pe care le citează ca așa-zise „libertăți ale convingerii și gândirii”, Oszkár Jászi menționează și procesul intentat lui Francisc Hossu-Longin, condamnat la „pedeapsă oribilă pentru un articol de ziar”³². După ce reproduce pasajele incriminate din articolul „Mea culpa”, sociologul maghiar își prezintă punctul de vedere: „Am citat verbal părțile incriminate,

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem; „Liberatea” nr. 51 din 5/18 decembrie 1909, p. 2.

²⁹ „Lupta”, nr. 212 din 29 noiembrie/12 decembrie 1909, p. 1; Dintre ziarele care tratează subiectul respectiv se mai pot aminti: „De la noi”, numerele din 2 și 6 decembrie 1909, apărut la București, precum și „Neamul Românesc” unde apare un articol semnat de Nicolae Iorga și intitulat „Cel mai nou osândit politic român în Ungaria”. Articolul respectiv sub semnătura lui Nicolae Iorga a fost preluat și publicat și de „Gazeta Transilvaniei” nr. 275 din 19 decembrie 1909.

³⁰ „Lupta”, nr. 12 din 20 ianuarie/2 februarie 1910, p. 1-2; „Tribuna”, nr. 12 din 17/30 ianuarie 1910, p. 2; „Gazeta Transilvaniei”, nr. 19 din 26 ianuarie/8 februarie 1910, p. 1.

³¹ „Lupta”, nr. 12 din 20 ianuarie/2 februarie 1910, p. 1.

³² Ibidem, p. 2.

prentu ca orice om cinstit să înțeleagă din ele spiritul lipsit de conștiință, îngust, trivial și plin de cruzime cu care se rezolvă la noi chestiunea naționalităților. Pentru aceste constatări în adevăr potolite și moderate (în patria clasică a corupției de județ și a teroarei administrative!) îi lipsesc pe un an de libertate pe cetățenii care spun adevărul. Dar orice scriitor social-politic vorbește de o sută de ori mai aspru de stările noastre³³.

Derularea acestui proces este o dovadă a abuzurilor autorităților maghiare, a felului în care acestea înțelegeau să folosească toate pârgurile aflate la îndemână, inclusiv justiția, împotriva mișcării naționale românești. Însă asemenea acțiuni, cu ecourile lor tot mai nefavorabile, începeau să devină subiecte serioase de dezbatere și între personalități ale vieții publice maghiare.

THE POLITICAL TRIAL AGAINST FRANCISC HOSSU-LONGIN INTENDED FOR PUBLISHING THE ARTICLE "MEA CULPA"(DECEMBER 1909)

Summary

One of the most severe measures taken by the Hungarian authorities against the Romanian national movement was to issue political trials. Among the personalities with an intense and renowned political activity, who sustained the national movement, monitorized by the Hungarian system of justice, was the well-known politician Francisc Hossu-Longin.

By publishing the article "Mea culpa", in which he criticized the attitude of a group belonging to the Romanian elite, he was sentenced to one year in prison and 1000 "coroane" fine by the royal court, being accused of the offence "agitation through written press".

His conviction caused important turbulence amongst the journalists. Important personalities of the public life from Hungary, among whom we can mention the sociologist Oszkár Jászi, used the moment for presenting their own more moderate and democratical opinions on nationalities.

---

³³ Ibidem.